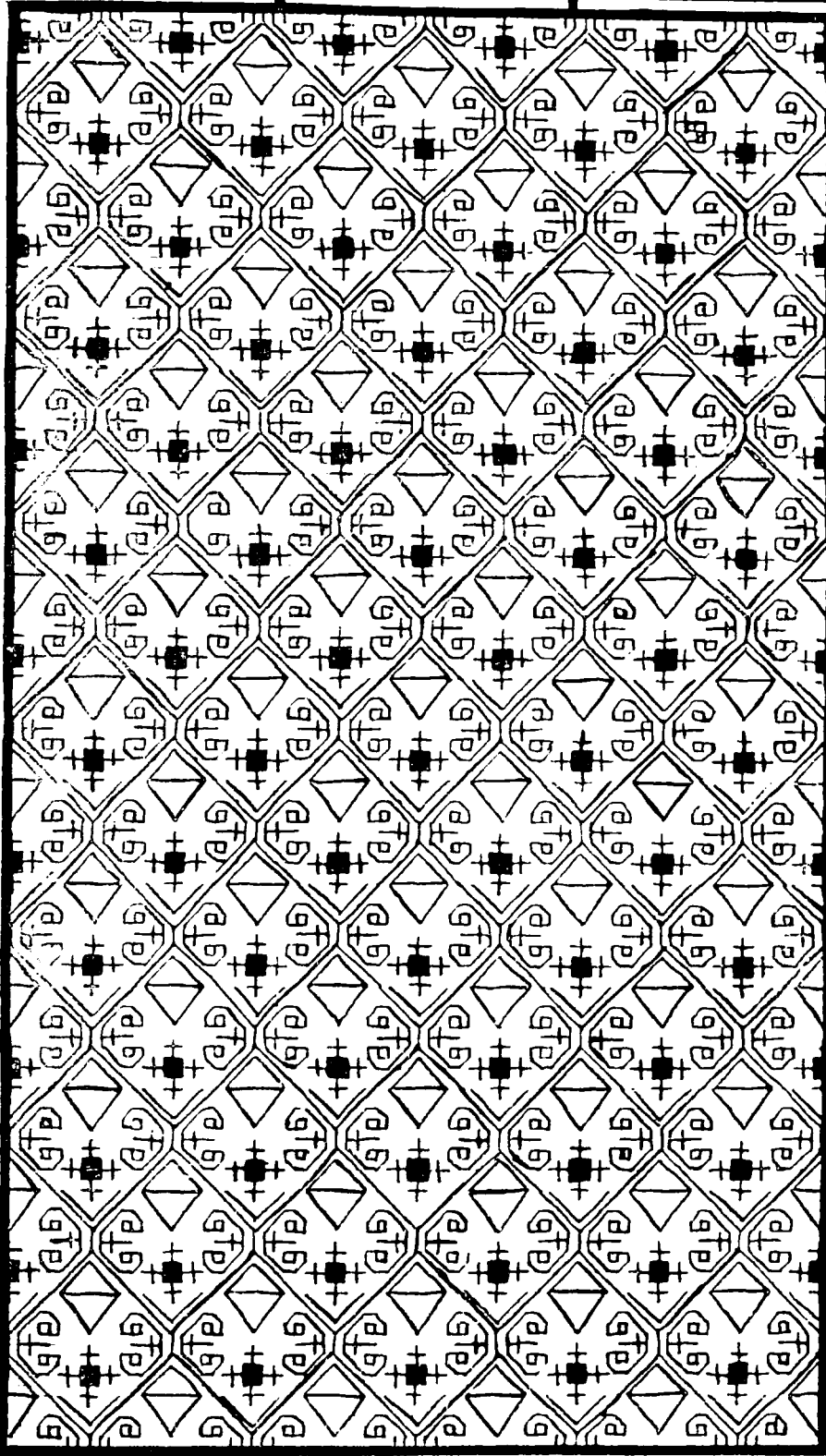

An. VI.

Nr. 13.

LUCEAFĂRUL.

Sibiu, 1 Iulie st. v.

1907.

SUMARUL.

M. Sadoveanu . Tinerețea.
G. Marna . . . Monamente antice din Roma.
Palatinul.
A. Seca . . . Dor (poezie).
D. Nana . . . Ragăciune de Paul Verlaine.
I. Ciocărlan . . . Inimă de mamă (navelă).
I. Borgia . . . Ifigenia în Taurida de Goethe.
M. Cunțan . . . Că te-am iubit (poezie).

I. Alba In Maramurăș (poezie).
G. C. Ionescu . Boerul (navelă).
Cronica: . . . „Treburiliterare”. V. Caraiivan.
La șezătoare. Un Dușman.
Prinții gândesc. Jădecățile
d-lui Pana. Aschii. Turneul
d-lui Z. Bârsan. Ploaie de
vară. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Palatinul „Io supt paza lui Argus pândit de Mercur”. Palatul reconstruit al lui
Tiberiu și Caligula. „Casa Liviei”. Coliba lui Romul. Vedere din Forul Roman. Casino Farnese.
„Podul lui Caligula”.

ABONAMENT:

Austro-Ūngaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 „ „ „ „ 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

*Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice
schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.*

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

A apărut în editura revistei „Luceafărul”

A. O. Maior

Biblioteca Copiilor

Vol. II

numeroase ilustrațiuni.

Cel mai potrivit dar pentru

—→ copii. ←—

Prețul: Cor. 1.60, Lei 2.—

Omer

ILIADA

12 cântări traduse în versuri

de

George Murnu

→ cu ilustrații admirabile. ←

Primul volum din
Biblioteca scriitorilor Străini.

Prețul: Cor. 4.—, Lei 5.—

— plus porto postal 20 bani. —

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Cu colaborarea dlor: I. Agârbiceanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

Tinerețea.

Stăteam într'un balcon încununat de rouruscă, într'o uliță liniștită, în lumina schimbătoare a amurgului. Grădinile din împrejurimi, în începutul acela de Iunie, strecurau mirezme de trandafiri și rozete: le simțeam foarte deslușit, îmi pătrundeau în nări cu răcoarea înserării, îmi umpleau tot trupul până în cele din urmă fibre cu bucuria sălbatică de a te simți că trăiești și că te bucuri de viață.

Eram mai mulți. Vorbea însă numai cucoana Victoria Giurgea. Ei nu i se putea împotrivi nimeni: eră mai bătrână, deși despre lucrul acesta dumneaei nu vorbea niciodată; după aceea știa atâtea lucruri despre viață și vorbea cu atâta însuflețire, încât de multeori, prin întunec, uitai de zbârciturile feței ei, de stratul gros de pudră, de roșata din umerii obrazilor, — de toată munca dureroasă de a înșelă pe alții, de a se înșelă mai ales pe sine, în fața prevestirilor morții, care vin neînduplecate și-și pun pecetea zi cu zi, clipă cu clipă.

Cucoana Victoria trăise din belșug și-și povestește de multeori cu mândrie isprăvile. Atunci își îndreptă trupul înalt și i se umpleau ochii de o întunecime adâncă, prin care ea într'o depărtare lucea o clipă un roiu de flăcări.

În sfârșit în fața ei toți trebuiau să tacă, căci povestește foarte frumos.

Pe marginea uliței, pe lângă trandafirii grădiniții, trecu o femeie tină. În dreptul nostru întoarse o față luminoasă și-și mișcă cu gingășie capul de sus în jos. Subțirică și mlădioasă, trecu tropăind ușurel; și repede foșnetul rochiilor ei se depărtă.

Gazda, cucoană groasă și greoaie, mormăi nemulțumită:

— Hm! Unde se duce ea acuma, seara?... Iar vre-o aventură...

Cucoana Victoria stătu câteva clipe pe gânduri; apoi se întoarse spre mine:

— Cucoane Matei, dumneata nu ști cine-i conicița care a trecut... Eu am cunoscut și pe maică-sa și pe bunică-sa... Apoi cu bunică-sa, cu »tața Adela« cum îi ziceam noi a fost un adevărat roman...

Se întoarse spre cucoana groasă și greoaie:

— Cum, iar vre-o aventură, Marie?... Copii n'are, bărbat nu mai are, — las-o, — săraca, să trăiască și ea, să se bucure... Acuma-i vremea.... Ce vrei să faci?...

Se întoarse spre mine și se îndreaptă în jălț, dar acuma nu-i mai vedeam nici fața pudrată, nici sprâncenele făcute. Umbra înserării umpluse balconul. Avea însă o voce plăcută și caldă cucoana Victoria, vocea tinerețelor ei trecute.

— Vezi dumneata, femeile mai ales nu vor să priceapă că viața trebuie trăită... Adecă ar pricepe ele, multe, c'o condiție, să nu fie vorba de altele... Ai văzut pe fata ceea care a trecut?... Ai văzut-o... Maică-sa a fost așa ș'asa...

Mie nu mi-a plăcut: a fost foarte liniștită și umblă de ici colo prin gospodăria ei. Poate n'a avut ocazie să păcătuiască, adecă să-și înșelo bărbatul, nu să păcătuiască... Ei, dar Eugenița aceasta care a trecut seamănă cu bunică-sa... Tot așa eră și tața Adela... Eugenița aceasta vrea și ea să simtă că a trăit, greșeste cine o judecă și-i cântărește faptele fără să zimbească.

*

Țața Adela n'a păcătuit, a fost curată și frumoasă, și nenorocită, — dar de aceea zic eu că seamănă nepoata cu bunica...

A, să vedeți cum a fost. E un adevărat roman!

Eră Țața Adela cea mai frumoasă femeie din târg de aici, — dar asta nu însemnează nimic. Pe lângă frumsețe avea farmecul acela ciudat pe care nimeni nu și-l poate lămurii, lumina aceea în față, puterea aceea în ochi, mișcarea aceea care nu se poate imita, glasul acela, — toate care fac și pe o femeie urâtă stăpână pe bărbați. Dar femeia aceea eră așa de frumoasă, parc'o văd, subțirică, tare și mlădioasă ca o vargă de criță, așa cum ați văzut pe nepoată-sa, cu obraji moi ca puful piersicei, și cu doi ochi negri sprâncenați, plini de lumini și de umbre nesfârșite. N'am s'o uit cât voi trăi, — și par'că ș'acuma îi aud glasul: te învăluia glasul ei cum te învălue mireasma unei flori. Asta-i rar, — te naști cu așa comori cum te naști cu talent, ori cu geniu. Și daruri așa nu trebuie să le lași, să le prăpădești.

Eră fată de târgoveț, fără stare, din mahalaua veche. Și are parte de dânsa, dragă, un negustor, un om voinic, puțin mai frumos decât dracu, precum zic bărbații că se cuvine, nici prea deștept, nici prea cu carte, — un bărbat, pe vremea aceea tare bun. După ce o ia, — abia atunci bagă de seamă omul ce a luat, și începe a și zulipsi femeia.

Mă rog acū eră nevastă, și se desvălise și ea ca o floare. Nu trecea ciocoii, ori boier, ori slujbaș, pe lângă dânsa fără să-i zimbească, fără să-i strecoare o vorbă, fără să se uite după dânsa... Femeia n'are dis plăcere pentru așa ceva; așa se prețuește tot ce are ea pe lume; — așa și Țața Adela, lăsa să treacă lumea pe dinaintea ei, prin farmecul acela, de puterea căruia nu prea își dădea socoteală: pe atunci astfel eră lumea.

Așa azi, așa mâni. Eră ca o nebunie. Veneau boieri și din alte târguri să vadă așa minune. Umpleau acumă dugheana lui Dumitrache Boiu și cumpărau ba una, ba alta; dar mai ales se apropiu de nevastă.

Bărbatul vedeă și nu prea înțelegea. Și nu înțelegea anume că are nevastă cu credință. Poate la dânsul nu ținea până pe departe, dar făcuse jurământ la biserică și eră femeie păti-

mașă în hotărârile ei. Așa eră, — aprigă și în sufletul ei. Și de aceea socot erau și mai aprinși ceice umblau în juru-i.

Ș'atuncea, pentru frumseța ei, pentru credința ei și pentru uimirea oamenilor, — Dumitrache Boiu începū s'o ciocnească. Începū a răcnii cu disperare într'o bună zi: »Ce are lumea cu tine?« o apucă de cozi ș'o trânti la pământ, și o bătū cu pumnii.

Țața Adela plângea și gemea: »Nu mă bate, Dumitrache... Ți-s cu credință, — de ce mă bați?...«

A lăsat-o o vreme. Dar lumea nu s'astâmpără. Vine și ispravnicul asupra ei într'o zi și o apucă, nechezând, de bărbie. Ea se ferește, îl privește drept și-i zice zimbînd:

— Lasă-mă, boierule... Ce ai cu mine?...

— Am cu frumsețile tale, zice boierul cu umilință. Și mult ași da pe ele...

— Eu nu-s bucuroasă de ele... A răspuns Țața Adela și i s'au întristat ochii. Dar când i se întristau privirile, eră par'că mai frumoasă.

Se duce ispravnicul, — ese Dumitrache Boiu și zice: »Ce are ciocoii cu tine?...«

Femeia știa ce-o așteaptă. Se duce după dânsul. Și o apucă bărbatul de cozi și o târâie prin casă, după aceea, răcnind și spumegând, se zvârle asupra ei cu pumnii.

Și ea gemea și-l întrebă zvârcolindu-se de durere:

— Cu ce ți-am greșit eu, Dumitrache? Cu ce sunt vinovată? Cu credință-ți sunt, — de ce mă sdrobești?

Așa a bătut-o omul acela pentru frumseța ei o vreme. Și într'o bună zi, se hotărăște femeia să se ducă la episcopie și să ceară despărțenie.

Se duce. Vine și bărbatul. Se înfățișază la vlădică. Spune femeia ce are de spus. Spune și bărbatul. Iar episcopul sta în jălțul lui cu cotul pe genunchi, cu barba pe palmă, și se uită țință la femeie.

— De ce vrei să te despărțești, femeie?

— Mă bate, sfinte părinte, zice ea, nu mai pot răbdă, îmi zdrobește trupul.

— De ce o bați, jupâne? și se întoarce vlădica spre Dumitrache Boiu.

El tace.

— Ai prins-o cu ceva, cu cineva? de ce o zulipsești?

— N'am prins-o, înaltpreasfințite... Eu nu vreau să mă despart de dânsa...

— Bine, dar cum să trăiască ea cu tine? N'auzi ce spune?

— N'am s'o mai bat...

Dar femeia nu voiă: ea își cunoștea bărbatul. Atunci zice un călugăr care eră în sfat, acolo:

— Trebuie să vorbesc cu dumneaei, s'o sfătuiesc...

Și-o ia în odăița de sfat, cum eră pe vremea aceea. Ceilalți așteaptă. Iar bărbatul, cum sta răzimat lângă ușă, auzea foarte deslușit cum călugărul își muiase glasul și căută să șaguiască cu femeia. Dar glasul ei eră limpede și lămurit.

S'au înțeles în sfârșit — să se impace. S'au împăcat acolo, de față cu vlădica. Dar acasă Dumitrache Boiu închide ușa, își pune mâinile în șolduri, își sbârlește mustățile și sprâncenele, și zice:

— Ce are călugărul cu tine? Ce are lumea cu tine?...

Și iar începe s'o stâlcească.

Așa parte de frumsețea ei a avut țața Adela. Și a început să-și plângă cu amar soarta. Se născuse zădarnic pe lume. Bărbatu-său nu știă s'o prețuiască nici pe ea, și nici frumsețea ei. O sdrobea ca pe o roabă. Ce folos de norocul acela: de ochi frumoși și de gură mititică, de glas moale și de toate farmecele — dacă din pricina lor a ajuns la așa de grea osândă; dacă nu poate trăi în gospodăria ei, din pricina lor, dacă pentru ele nu-i o rază de bucurie în viața de atunci, și nici nădejde în zilele care vor veni.

A mai bătut-o bărbatu-său, au mai roit o vreme în juru-i tineri și bătrâni, — până ce într'o bună zi, înebunită, a pus mâna pe o sticlă de vitriol, și a turnat-o toată pe obraz și pe piept, — și a rămas așa, într'o odae plină de umbră, cu dinții strânși, scrâșnind de durere, cu ochii arzători, — și așa am văzut-o eu pe țața Adela în ziua aceea și m'am spăimântat ca în fața morții. Intr'o clipă nu mai rămăsese nimic din ce fusese o minune! Și ea gemând m'a apucat de mână și tremurâ ca în frigurile din urmă; totuși par'că voiă să zimbească, își schimonosea obrazul ars, și zicea încet:

— De-acu poate voiui avea liniște...

A avut liniște. Indată Dumitrache Boiu s'a înfățișat la vlădică și a cerut despărțenie. Și i-au dat cu ușurință despărțenia. A rămas sin-

gură, umilită, sdrobotită, fără părinți și fără frați, — până și fetița pe care o avusese i-o luase bărbatul, — și steteam la căpătâiul ei, o vedeam slutită și bolnavă, îmbătrânită și plângând cu disperare... Ș'atuncea, din bocetele ei, atunci în tinerețea mea, am înțeles eu multe lucruri, căci țipetele morții ei, îmi tăiau sufletul!

Acuma se tânguia și blăstema: »Vai! de ce n'am înțeles că viața mi-i dată s'o trăesc, și tinerețea și frumsețea ca să mă bucur de ele!«

Uite, vedeți, vorbele astea le rostea. Și a murit blestămând lumea. Mi-a apucat mâinile într'ale ei și a murit oftând și tremurând.

Mă gândesc eu. Tinerețea-i plină de prostii. Tinărul nici de frumsețe nici de tinerețe nu se bucură. Ce sunt nebuniile dela douăzeci de ani? La vârstă așa fragedă nu este iubire. Toate sunt prostii. Ce sunt hotărârile tinereții? Intr'o hotărâre a tinereții te poți ucide, — și-ți iai tu singur ceva ce nu ți-a fost dat ca să o sdrobești, — căci viața trebuie trăită... Viața trebuie trăită la vremea ei. Vine vremea când trec copilăriile, când începi a pune preț pe ce începi a pierde, când fiecare zi, fiecare ceas, fiecare clipă fuge mai iute, când simți că le pierzi pentru totdeauna, dacă nu le trăiești din plin, cu toată puterea... De aceea m'a durut sufletul că atuncea, de mult, biata țață Adela s'a ucis în tinerețea care nu înțelege... Trebuie să sfarme lanțurile, să ajungă vârsta cea plină, când guști plăcerile vieții în toată dulceața lor, — ca și o pară când se coace și când îi simți tot parfumul și tot gustul ei cel adevărat!

Eu cred c'ar fi ajuns vremea aceea și ea, zise încet cucoana Victoria, căci nu degeaba i-a fost dat să fie așa de frumoasă. Și acuma a venit vremea nepoatei, a Eugeniei, — lăsați-o să trăiască! Voi nu înțelegeți, voi nu înțelegeți cât de grea e amărăciunea când pricepi că toate s'au dus!...

Eu am trăit viața!..... sfârși pătimaș, cu glasul melodios, cucoana Victoria, pe când cineva aprindea lampa în întunerecul balconului, — și în lumină o văzui de-odată pe bătrână în jălțul ei, stând nemișcată, c'un zimbet trist încremenit pe buze, cu ochii mari privind fix în trecut.

Mihail Sadoveanu.

Monumente antice din Roma.

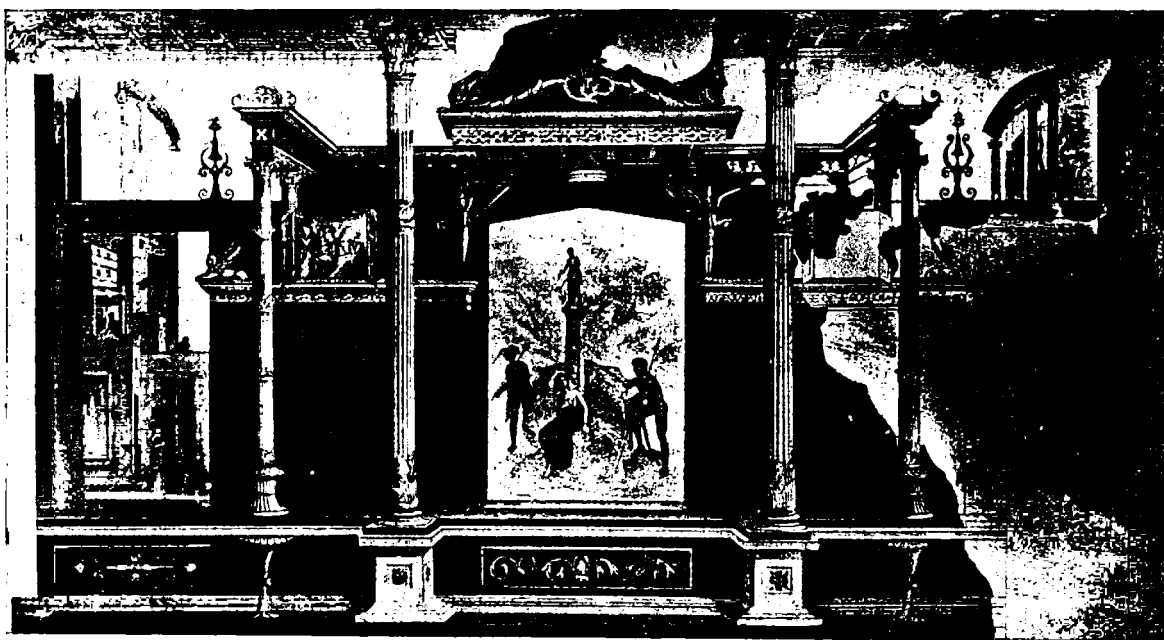
Palatinul.

I.

Roma quadrat; »coliba lui Romulus«. Palatinul pe timpul republicei. Case particulare. Palatul lui Tiberiu. »Casa Liviei«; cryptoporticul; area palatină.

La 21 Aprile din fiecare an, ziua de serbare a zeiței Pales, ocrotitoarea păstorilor, dela care se zice că se trage numele de Palatin, se serbează astăzi aniversarea întemeierii orașului Roma. Anul acesta — după socoteala obișnuită — a fost al 2660-lea »ab urbe condita«. Toată po-

tăiată în piatră dela »scara lui Cacus«, care și acum duce spre platou din valea »Marrana« ce desparte Aventinul de Palatin, se văd temeliile unui zid străvechiu ce amintește felul de a clădi al Etruscilor imitat de Romani: sunt blocuri mari prismatice de piatră moale, așezate unul deasupra altuia, fără ciment și pe rând, când dealungul, când dealatul. Tradiția spune, că coliba lui Faustulus se află la marginea de sus a scărei lui Cacus, uriașul căzut jertfă lui Hercule. Vechimea acestor ziduri ne face să le punem în

Palatinul. »Io supt paza lui Argus pândit de Mercur«, frescul din »Casa Liviei«.

pulația școlară din Roma, condusă de membrii corpului didactic și asistată de autoritățile școlare, se întrunește pe platoul Palatinului și proslăvește prin cântece, cuvântări și petreceri însuflețite (dela cari nu lipsește nici vinul gratuit) această zi neuitată în cartea istoriei omenești; pe platoul acestei coline, căci în marginile ei se întindea sămburele cetății eterne, ale cărei ziduri fură hotărâte de brazdele trase de plugul lui Romulus, »Roma quadrata«, numită așa după forma aproape pătrată a Palatinului.

Și nu e ștearsă orice amintire pipăită din această vreme sură. Aproape la colțul dintre apus și meazăzi al colinei, deasupra treptelor

legătură cu această tradiție și să privim temeliile pătrate din față ca rămașiță vrednică de cinste a locuinței lui Romulus (»casa Romuli«).

Aici dar au crescut și au stăpânit feciorii zeului Marte și ai preotesei Rhea Silvia, expuși de Amuliu și găsiți de păstorul Faustulus la »Lupercal«, la viziuna lupului, dela poalele Palatinului, pe lângă izvorul umbrat de un smochin, devenit apoi smochinul sfânt (ficus ruminalis). Toată vremea asta primitivă, începuturile rustice ale Romei le vedem printr'o limpede și repede intuiție în fața noastră. Vedem fumegând colibele rotunde sau pătrate »clădite din trestie, învălitate cu pae« ale păstorilor și plugarilor, lo-

cuitorii cei dintâi ai Romei: erau de bunăseamă în felul capannelor de acum de pe campania romana. În această parte, lângă noi, se ridică o colibă ceva mai cu vază, și în ea eră »scaunul« celui dintâi »rege« roman. Alături de colibele răslețe vedem staule și ocoale largi pentru turme de oi și de vite. Peste zi acestea se revarsă la pășuni, pe văile și câmpiile din apropiere, iar seara sunt mănate spre cetate. Despre meazănoapte eră poarta Mugonia: pe ea treceau alene mugind taurii adăpați în sghiaburile dela izvorul ce și acum curge din plin la poalele

nal, din fața despre meazănoapte a Palatinului, și apoi cu veneticii Etrusci. În vremea asta femeia împacă pe Romani cu Sabinii, și, pentru mulțumirea amânduror părților, scaunul domniei sau centrul puterii politice nu mai e pe Palatin, nici pe Quirinal, ci în valea dela mijloc, în Forul Roman și pe Capitol. Urmează lungile veacuri ale republicei, în care »Roma quadrata«, încetul cu încetul, atrage hîghelitelul capitalei și devine cartierul aristocrației — un fel de city a cetății; negreșit, nu întâmplător, ci printr'un instinct firesc sprijinit de gîndul pururea viu,

Palatinul. Palatul reconstruit al lui Tiberiu și Caligula, văzut despre mează-noapte, din Forul Roman (în față la stînga templul Castorilor; la dreapta Casa Vestalelor și templul rotund al Vestei).

acestei părți ale colinei. Oameni arși de soare, aspri și vînjoși, răpitori și prădalnici, îmbrăcați abia cu o piele de fiară, — iată contemporanii lui Romulus, iată străbunii împăraților lumii!

Câtă vreme a ținut această gospodărie patriarhală, această stare ce amintește cel mult epoca chinezatelor românești, e foarte cu greu s'o știm după cele câteva tradiții întunecate de poveștile născocite mai târziu. Lucru sigur e, că cetatea lui Romulus n'a crescut în întindere și în tărie decât, cum se întâmplă de obicei, prin neconțință, sângeroasă trudă și războire. Întâi cu colonia sabină de pe »muntele« Quiri-

că aici a fost scaunul întâiului rege și altarele cele mai vechi și scumpe ale poporului roman.

Între familiile mari și avute, cari își avură curțile pe această colină, scriitorii ne numesc pe a lui Q. Lutatius Catulus, care a bătut pe Cimbri; în vecinătatea lui ședeă M. Tullius Cicero, în casa ce o cumpărase dela Crassus, moștenitorul lui M. Livius Drusus. Pe undeva, pe aproape, locuia fratele său Quintus Cicero. Urmau casele altora: a lui M. Aemilius Scaurus, a oratorului Hortensius, a Liviei și a lui Claudius Nero, părinții lui Tiberiu, precum și casa părintească a lui August Octavian. Un

vecin neplăcut al lui Ciceron era tribunul Clodius, dușmanul său înverșunat, care a cumpărat casa lui Scaurus cu patru milioane și jumătate sesterții (un milion de lei), ca nu cumva ne-suferitul său vecin să-i strice vederea prin ridicarea casei lui. Mărimea sumei nu trebuie să ne mire, căci fiecare palmă de pământ se plătea cu aur — atât de scump era locul pe Palatin. Și era drept: Orașul crescuse, cumpărătorii cu-

dafiri ai grădinei »Casinului Farnese«. De aici, în adevăr, ai o privire din cele mai frumoase asupra părților orașului, pomenite de marele orator. Nenorocita-i vecinătate însă nu l'a lăsat să guste liniștit farmecul acestei priveliști. Pe vremea zilelor de răstrijte suferite de el în surgun, Clodius a hotărât poporul să decreteze dărâmarea casei lui și înlocuirea ei printr'un templu al Minervei. Dar Ciceron n'a rămas nemângăiat,

Palatinul (vedere despre Apus). La stânga, în față, ruine despre sud ale palatului lui Tiberiu; apoi »Casa Liviei« (cu trei odăi deschise spre nord; la mijloc »tablinul«); după ea ruinele palatului lui August. În fund vila Mills cu grădina ei. La stânga (după cea dintâi ruină) restul »Colabei lui Romul«.

prinși se înmulțiseră și centrul era căutat de toți, dar mai ales acest cartier de frunte și cel mai bine așezat al orașului. Insuși Ciceron se lăudă, că locuia »in pulcherrimo urbis loco«. Spusele lui, că dela el se vedeă toată Roma, Forul Roman, Capitolul, hotăresc aproape cu siguranță partea ce ocupă locuința lui: era în-spre capătul despre meazănoapte al colinei, pe terasa răcorită acum sub umbra stejarilor pūrarea verzi și îmbălsămată de tufșurile de fran-

căci Senatul, la întoarcerea-i din pribegie, i-a pus la îndemână două milioane de sesterții (patrusute de mii de lei) pentru clădirea ei din nou. Această sumă ne arată ce costă pe Palatin o casă mijlocie — dat fiind că altele, cum e cazul cu cea răscumpărată de Clodius, prețiau milioane.

Risipa aceasta nu o cunoscuseră Romanii înainte de epoca lui Iuliu Cesar. Mai până pe atunci — în parte chiar până la Neron — orașul era simplu

și smerit; ulițele erau întortochiate, înguste și nepietruite, piața era împrejurată de prăvălii în chip de maghernițe și șetre. Casele private erau durate din lemn și cărămidă uscată la vânt și acoperite încă cu pae. Piatra, mai mult stuf negricios din munții Albani și travertin din Tivoli, se întrebuițea mai numai pentru clădirile publice, pentru temple; marmura era încă necunoscută. Dar cu deosebire dela începutul

podobise porticul cu patru coloane de »marmură din Hymettos«. Dar de acum în lux boerii Romani se puteau asemăna cu satrapii din Orient; materialul solid, cu care își clădeau casele, lucrările de artă mare, decorativă sau industrială, cu care și le înfrumșeau, îi costau în adevăr sume de necrezut. Dar unde sunt urmele lor? Inlocuirea regimului democratic cu cel monarhic le-a fost fatală; căci în locul caselor particulare

Palatinul: Vedere despre nord, din Forul Roman. La stânga Casino Farnese; la dreapta grădina vilei și terasa cu ruinele palatului lui Tiberiu și Caligula (unde a fost casa lui Cicero).

veacului întâi dinainte de Hristos' stricăcioasele înrăuriri orientale introduc luxul și necumpătul în Roma republicanilor de fier, și cu el, viermele care prinde să roadă rădăcina falnicului copac al hărniciei și vitejiei romane.

Carierele marmurei din Grecia, din Asia și din Africa încep a se deschide noilor trebuinți. Dintâi moda asiatică era întâmpinată cu împotrivire și respingere din partea spiritelor conservative. Crassus, bunăoară, era luat în răs și poreclit »Venera palatina«, pentru că își îm-

pu răsărit, dela August încoace, mărețele clădiri împărătești, cari au prefăcut o mare parte din cuprinsul acestui deal în palatul Cesarilor: cuvântul și idea (palat, cesar) le datoresc popoarele europene Palatinului. Pe locul caselor lui Cicero, alui Clodius și a celorlalți s'a ridicat palatul lui Tiberiu, *domus tiberiana*, care cuprindea toată marginea despre meazănoapte și apus a colinei. Arcadele înalte, puternice, ridicate una peste alta despre For și Capitol, cu șirul nesfârșit de încăperi lipsite de orice podoabe,

asemănătoare mai mult a peșteri decât a locuinți și în care odinioară se adăposteă garda imperială sau sclavii, sunt rămășițele dela caturile de jos ale reședinței lui Tiberiu, așa cum ea fû schimbată și reînnoită până pe timpul lui Sept. Sever și Caracalla. Știm, că numai decât după Tiberiu, Caligula a mărit și prelungit acest palat spre For și a făcut vestibulul său din templul Castorilor, în care el — ne spune Sueton — se azează între statuile zeităților ca să fie proslăvit de popor ca un zeu.

Smintitul acesta încoronat nu s'a mulțumit

Palatinul. Ruine din substrucțiunile palatului lui Tiberius și Caligula. Așa zisul »pod al lui Caligula«.

au atâta: pentru a putea sta la taifas cu »fratele său Jupiter« a aruncat un pod, care aveă palatul său cu Capitolul trecând peste templul lui August, spre a se pune în nemijlocită legătură cu templul lui Jupiter de pe Capitol. E cu puțință ca păturile de desubt ale caselor particulare să fie ascunse sub aceste dărâmături ale reședinței lui Tiberiu; căci oamenii de atunci aveau un obicei bun, când întemeiau zidiri nouă: ei nu înlăturau ca astăzi temeliile caselor mai vechi, ci clădeau deasupra lor acoperindu-le; aceasta e pricina, că de multeori nivelul pământului la ei s'a înălțat, în loc să scadă ca la noi.

Dar nu toate casele au fost expropriate și surpate

de împărați. La capătul dela sud-est al colinei, la dreapta cum ne coborâm pe scara lui Cacus, se văd și acum ruinele unora din ele.

Dar dacă acestea sunt prea micșorate și schilodite pentru a ne putea face o idee despre o casă romană din acele vremi, din fericire săpăturile au scos la iveală una — singură în Roma — mai bine păstrată, care atât prin felul clădirii cât și prin podoabele-i artistice, datate cam dela sfârșitul republicei sau începutul epocii imperiale, e una din curiozitățile de căpetenie ale Palatinului: e casa apărută acum de o înveliitoare de tablă, care se află la capătul de sud al palatului lui Tiberiu, aproape de »coliba lui Romulus«. Pe câteva tuburi de plumb ce au slujit ca conducte de apă, găsite într'ansa și atârinate pe unul din pereții ei, e întipărită inscripția: Iuliae Augustae. Numele acesta, care trebuie să fie cel purtat de stăpâna casei, a fost împrumutat, precum se știe, de către Livia, soția a treia a lui August, femeia atât de iubită și cinstită de el; de aici și părerea predominantă, că aceasta e locuința, în care ea s'a retras după moartea marelui ei soț, ca să-și plângă umilințele și amarul ce a suferit din partea fiului ei Tiberiu. Cruțarea acestei case printre uriașele clădiri din preajmă din partea tuturor împăraților ce s'au perândat pe scaunul lui August, nu e dar întâmplătoare: zidirea eră prea strâns legată cu obârșia și viața întemeietorilor monarhiei pentru a fi urmat soarta celorlalte locuinți particulare. Nu a fost numai cruțată, ci chiar și reparată și locuită și mai pe urmă, precum vădește numele lui Domițian nemurit pe același fel de tuburi de plumb.

Intrarea se face pe la o ușă dela stânga: dacă coborâm câteva trepte și străbatem gangul mic și îngust al vestibulului, dăm de o curte năuntrică, de un atriu, încunjurat de patru săli — trei în față paralele și una la dreapta — cu rămășiți de mozaicuri iscusite și cu frescuri de-o nespusă măiestrie. Pe pereții sălii mai largi dela mijloc (așa numită tablinum) deosebim două tablouri mai mari, cari înfățișază scene mitologice. Cel de pe perețele din fund e' acum mai mult sau mai puțin șters de soare și abia mai putem recunoaște pe bietul ciclop Polifem, pe jumătate scufundat în apă și dus de frâu de un săcăitor amoraș ce-l poartă călare către frumoasa Galatea, zeița fără suflet, care în loc să

aibă milă de patima-i oarbă, de rugile-i fierbinți, îl ocolește călare pe un cal de mare și râde de dânsul împreună cu tovarășele ei. În schimb frescul din mijlocul păretelui dela stânga își păstrează încă proaspete colorile vii și armonioase și ne lasă să-i cetim limpede subiectul: Argus, însărcinat de geloasa Junonă cu paza frumoasei Io, preoteasa ei iubită de Jupiter, stă la dreapta acestuia răzimat de o stâncă, având o sulită în mână și pe genunchi o piele de panteră, ale cărei pete înlocuiesc cei o sută de ochi ce-i atribue povestea. În fața unui stâlp, încoronat cu idolul zeiței drumului Hecate, șade Io, a cărei ținută distinsă și plină de drăgălășie nu e deloc tulburată de neliniștea ce-i însuflă pe de-o parte teama ei de Argus, pe de alta ascunsă nădejde ce-i aduce sunetul abia simțit al pașilor zeului Mercur, care, trimis de Jupiter, s'apropie pe furiș, cu gând să doboare pe neadornitul ei păzitor.

Execuția largă, tălmăcirea fericită a naturii, simțământul gingaș al formei, coloritul deschis și înviorător împreunate cu știința înaintată a orânduirii întregului dau acestei compoziții un loc de frunte între puținele picturi păstrate din vechime. Și totuș acest tablou nu e decât un reflex, cel mult o copie după o concepție clasică elină, poate a lui Nikias, contemporanul mai tânăr al lui Praxitele. Dar el nu are aici o poziție neatârnată, ci servește ca un mijloc de viață, ca un fel de stavaj al decorațiilor obișnuite în această vreme. Trebuința de a mări spațiul strâmt al încăperilor antice a introdus în pictura murală imitarea formelor arhitectonice, așa cum ele se îmbiau ochilor artistului, mai ales la fațadele palatelor și scenelor de teatru, cu coloane, cornișe și grindisuri și cu toate elementele lor decorative: prin mijlocul umbrii și luminei de colorii acestea reșiau plastic din fundul roșu al păretelui, iar deschizăturile și fereștrile lor, spre mărirea efectului de perspectivă, erau rezervate pentru reprezentarea unor vederi de strade sau — precum a fost cazul descris mai sus — pentru tablouri cu fond de peisaje.

Aceste frescuri, aceste picturi lucrate în stuc trainic, nu se mărgineau în »tablinum«, ci se întindeau și în celelalte săli, ba chiar cuprindeau și pereții atriului și ai vestibulului. Dar în locul lor nu se mai vede decât o mângălitură de colorii topite și nimicite de umezeală; numai în

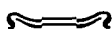
aripa dreaptă a »tablinului« și în presupusa sufragerie, în triclinium, ne surprinde o ghirlandă de ramuri cu fructe și flori, cu măști și cu instrumente muzicale bachice atârinate de coloane, toate lucrate virtuos, par'că cu o tehnică de astăzi.

Asemenea lucrări de artă înaltă ne întărește credința, că în adevăr domni mari au locuit în această casă mică. Nu e mirare ca aici să fi copilărit și trăit o parte din viața fatală a prăsisiei Liviei, odraslele Clauzilor, dela Claudiu, tatăl lui Tiberiu, până la cel din urmă membru al acestei familii — Neron; printre ele un singur idol al poporului, Germanicus, și doi monștri: Caligula și Neron. Așa fiind, am înțelege mai ușor ceeace un istoric ne povestește despre moartea lui Caligula.

Dacă eșim din »Casa Liviei« și cotim o bucată la stânga printre ziduri ciuntite, dăm de un lung coridor subteran, un *cryptoporticus*, care merge dealungul laturei despre sudost a palatului lui Tiberiu; el eră deplin acoperit, luminat abia prin unele deschizături făcute în tavanu-i arcuit. Pe alocuri putem vedea încă urme din mozaicul pardoselii și din reliefurile alese ale stucului ce-i îmbrăcau pereții și boltitura. Dacă presupunem, că acesta e *cryptoporticus* în care conjurații au pus capăt zilelor primejdioase ale lui Caligula, când el intrând pe poarta Mugonia se suiă pe Palatin și se îndreptă spre palatul său (care, cum am văzut, eră și al lui Tiberiu), lesne ne închipuim atunci, cum conjurații, de teama gardei germanice care însoțise pe împărat până la acest portic, n'au mai cutezat, după omorul ce au săvârșit, să iasă pe unde veniseră atrăgând în cursă pe tiran, ci și-au urmat drumul adăpostit al porticului, până la locul »unde se află casa lui Germanicus«. Nimic nu ne împedecă să gândim că această casă a lui Germanicus e tot una cu aceea a Liviei, bunica lui.

Ne plimbăm dealungul gangului tănuit sub pământ, și tăcerea-i mormântală, umbrele cari luptă cu lumina sub bolțile-i întunecoase ne umplu de neliniște: ni se năzare par'că șovăind, scăldată în sânge, năluca lui Caligula. Înainte de a sosi la capătul gangului, eșim la dreapta; răsufliăm la aerul îmbătat de mirosul florilor și a verdeții ce acoper area palatina, ograda largă din fața dărâmăturilor celui dintâi palat al Cesarilor.

G. Murnu.

D O R.

Miros de primăvară. Din cer cad calde ploii
 Dau florile 'n grădină și mugurii 'n altoi.
 Pe sus tot vin în șiruri cocor după cocor,
 De ce n'am și eu aripi cu ei în rând să sbor,
 Deasupra unei case să mă opresc pe loc:
 Solie de iubire, solie de noroc.

Mi-aș face cuib cu grijă pe vârful casei lor,
 Cel mai tihnit, pe lume mai fericit cocor.
 Și n'aș mai avea lipsă spre cer să mă avânt
 Puteri nebiruite mă leagă de pământ,
 Nici toamna spre țări calde să rătăcesc pe drum
 Căci mi-aș avea odihnă statornică de-acum.

Și aș avea norocul cel sfânt și-atât de rar
 Să pui mahnirii capăt și dorului hotar,
 S'o văd mereu, și glasul-i ceresc să-i-l ascult
 Cum ascultau poezii pe muze mai de mult,
 Când va cânta cu furca stând singură 'n pridvor
 Cântări pline de jale, cântări pline de dor.

Dar paserile 'n zare se duc, se pierd, se stâng
 Și eu rămân iar singur cu dorul meu să plâng,
 Aleargă numai gândul pe urme de cocori,
 Cărare străbătută de el de-atâteaori,
 Aleargă și să 'ntoarce înfrânt și aiurit,
 I-a stat atât deaproape, dar ea nu l-a simțit.

A. Seca.

Rugăciune.

Din Paul Verlaine.

O Doamne, cu iubire m'ai rănit
 Și sângeră adânc rănilile mele,
 O! Doamne cu iubire m'ai rănit.

Tu m'ai cutremurat cu frica Ta
 Și 'n pieptu-mi încă fulgeră arsura,
 Tu m'ai cutremurat cu frica Ta.

Văzui că totu-i josnic pe pământ,
 Și Slava Ta o Doamne mă pătrunse,
 Văzui că totu-i josnic pe pământ.

Inneacă-mă în Vinul Tău curat
 Și viața mea în Pâinea Ta frământă,
 Inneacă-mă în Vinul Tău curat.

Ia-mi sângele, ce jertfă nu l'am dat,
 Și trupul meu nedemn de suferință
 Ia-mi sângele, ce jertfă nu l'am dat.

Ia-mi fruntea, ce atât s'a rușinat
 Drept perină sub sfintele-ți picioare,
 Ia-mi fruntea, ce atât s'a rușinat.

Ia-mi mânille, ce n'au știut munci,
 Drept smirună și tămâe pe altare
 Ia-mi mânille, ce n'au știut munci!

Ia-mi inima cu sbuciumu-i deșert
 Să sângere pe-a spinilor cunună
 Ia-mi inima cu sbuciumu-i deșert.

Primește șovăelnicul meu pas
 Să sboare la chemarea milei Tale,
 Primește șovăelnicul meu pas.

Ia-mi glasul în minciuni ticăloșit,
 Spre rugă și musttrarea Pocăinții
 Ia-mi glasul în minciuni ticăloșit.

Ia ochii mei — făclii de rătăcirii —
 În lacrimile rugii să se stingă,
 Ia ochii mei, — făclii de rătăcirii.

Tu ești numai ertare și prinos
 — Ce ocnă-adâncă e a mea orbire!
 Tu ești numai ertare și prinos...

Infricoșate Doamne, Doamne Sfânt
 Prăpastia nelegiurii mele,
 Infricoșate Doamne, Doamne Sfânt,

Al fericirii nesecat izvor,
 — Neștirea mea și temerile mele —
 Al fericirii nesecat izvor,

Tu toate le cunoști o Doamne, toate...
 Că sunt cel mai sărac din cei ce n'au,
 Tu toate le cunoști o Doamne, toate...

Dar câte am, O! Doamne, ți le dau...

D. Nanu.

Inimă de mamă.

(Urmare.)

Nu spune nimic, dar întorcându-se și arătându-și chipul în roata de lumină sta așa nedumerită, cu ochii ațintiți în pământ. Ar fi plecat devala și singură, căci doar nu odată bătușe ea cărărușă crămii pe așa vreme...; acum însă par'că nu-i venea să scoboare fără tovarăș: — Noptile cu liniștea și întunerecul lor, n'o înflorau niciodată, așa că ea nu știuse ce-i »urâtul«, închipuirea aceea de care se ferește atâtea firi plâpânde; dar până acum nu știuse se vede nici ce eră dorul și dragostea, cari îndeamnă chiar și pe fetele cumiți să caute tovarășii ocrotitoare, în serile cele frumoase, cu lună plină cum eră aceea de atunci. Simția fata că se petrece ceva în sufletul ei, dar nu pricepea nimic lămurit; nimic care s'o poată hotări să vorbească.

Badea Potecă pricepuse.

— Pe cât îmi pare ți-i urât, mă tată, să te lași singură devala... Ai și dreptate, căci doar porți grija căldărușei...

— Nu că mi-ar fi urât... da vezi, taică, credeam că scoborâți și Dumneavoastră..., răspunse fata așa încurcată, în vreme ce pășește iar pragul, voind să dea a 'nțelege că n'ar fi la mijloc nimic care să-i ție calea...

— Stai, mai stai, Stăncuțo, c'atunci om merge și noi... Apoi întorcându-se spre Voicu: vorba fetii, pritocitul l'om face și altădată, nu-i așa nepoate?

— Cum vrei, bade Radule, răspunse flăcăul, care de altfel nu stătuse mult la cumpene, ci pășise și el pragul în urma Stăncuței pentruca să-și adune sculele.

— Să mergem atunci, nepoate, căci numai sănătate să dăruiască cel de sus și treburile s'or face fieștecă la rândul lor. Un lucru numai: Să lași sculele aici, ca să te am eu arvunit cum s'ar prinde, ca să vii nepoftit la lucru.

— Bucuros, bade, bucuros.

— Ei dacă te prinzi, atunci luați-o binișor pe cărare înainte; uite dau și eu zăvoarele și vă ajung... Dar să aveți grija căldărușii, să nu prăpădiți vre-un galbăn că-s trecuți pe răboj.

— N'ai teamă nu, căci doar nu ne-or sta hoții în cale, răspunse Voicu, care, cum se văzu scăpat, dădău fugă pe urma fetii.

În creasta dealului sub umbra nucului care se 'ntindea pe pajiște ca o pată de întunec, Stăncuța se oprise și privi în vale, unde satul odihnea ascuns de-oparte și de alta în desișul celor două coaste. Plecase cu gând să dea fuga, să ajungă singură devala, ca să le arate lor că nu i-a fost urât, iar maică-si să-i dovedească că-i cuminte ca 'ntotdeauna și se ferește din preajma flăcăilor...

Dar frumseța sării senine, care stăpânea satul cu pacea ei liniștită, o ademni să poposiască o clipă, o clipă numai...

Din depărtările nemărginite venea domol un viers duios de cântec, iar pe coaste undeva mai pe aproape un fluer se 'ngână cu freamătul ușor al frunzelor de plop... Și-a stat, a stat se vede mai mulțisor, căci de alături din umbră răsare chipul flăcăului rămas în urmă.

Tresare atunci ca mușcată de spaimă și făcându-și vânt cearcă să fugă devala... Brațul flăcăului îi prinde însă mijlocul și fata domolită, scoboară alături, în tovarășia îndrăznețului pe care până în clipa aceea, par'că îl dorise, îl așteptase chiar; acum însă când îl vede lângă dansa, când își simțea mijlocul strâns de brațul lui voinic, o frică neînțeleasă îi stăpânea sufletul îndemnând-o să-și facă muștrări că s'amăgise să zăbovească în cale... Ar fi vrut să se desprindă de lângă el și să fugă repede spre casă, devala, pentru ca să se adăpostească la sânul ocrotitor al maică-si, dar fără să-și dea samă de ce, tremură și se apropie tot mai mult de Voicu, care asemeni nu găsește nici un cuvânt să spună, măcar că înainte de a da fuga în urma ei, își pusese în gând s'o întrebe câte și mai câte.

Lipiți unul de altul și tăcuți, pășesc așa încetișor pe poteca care scoborând devala spre căsuța cea bătrână abia cotește ici și colo pe sub poala vre-unui copac ce-i răsare în cale.

La jumătatea drumului, unde cărarea tăia ocol mare înspre rămurișul unui tei bătrân, Voicu strânge mai cu putere mijlocul tovarășii lui și se oprește sub adăpostul cel bogat de frunze.

Stăncuța nedumerită, privește în ochii lui ca și cum ar fi voit să-l întrebe ce gând avea.

Flăcăul, încurcat de stângăcia, care părea să nu mai fugă departe în pustiu liniștit al nopții, rupe o frunză din crânguța plecată până în fața lor și mototolind-o între degete începe graiu tremurat:

— Doamne, Stăncuța, tu nici nu ghicești nimic?

— Și ce anume să ghicesc? întrebă fata privind așa într-o parte spre strălucirea bănuților din căldărușa pe care o învătează între degete?

— Că uite... am pus de gând să-ți fur... galbenii iștiea sorociți ție de zestre.

— Ba nici nu-ți mai trudi atâta mintea, că uite ți-i dau eu chiar de bună voe; și zicând fata îi întinde vasul mic de aramă, privindul așa ispititor...

Încurcat de răspunsul neașteptat, Voicu întinde mâna și ia căldărușa îngânând:

— Și iacă... am să ți-o iau, să văd cum ai să-ți dai samă de ea?

Stăncuța ușurată de povară tace și ridică mâna spre negura crângilor de sus de unde ciugulește câte-o frunză, pe care o lasă apoi să cadă, urmărind-o cu ochii în tremuratul ei ușor; iar Voicu privește lung și nedumerit când la comoara din căldărușă, când la tovarășa de-alături.

— Dar dacă ți-aș mai fură... îngâimează Voicu într'un târzior, purtându-și privirea după aceeași cădere de frunze?!

— Ce adevă ai mai putea să-mi furi?... răspunse fata la rândul ei, fără să-și ia măcar ochii din cernerea foilor cari cădeau acum unele după altele, ciupite repede ca de-o mână ciudoasă...

— Ce să-ți fur...? adevă n'am ce...? O guriță!... Vorba din urmă, spusă de flăcău așa cam cu sfială, o făcură pe fata să tresară și să privească în jos fără să zică măcar o vorbă.

Imprejurul lor se făcū tăcere. Din depărtările senine, șoapta de fluer s'auzi atunci tot mai încet, tot mai departe, iar pe unda tremurată de vânt s'apropiă tot mai mult versul unui cântec deslușit:

Foileană trei vâsdoace
Pân' la mândra care-mi place
Trei zile de drum aș face;
Trei zile și-o săptămână,
Că gurița i-a fost bună...

.

Infiorați, ascultă amândoi tăcuți, iar când versul din urmă se topește în foșnetul tremurat al plopului din preajmă, flăcăul oftează, și strângând mijlocul fetei de să-l frângă, îi fură sărutatul dorit de atâta vreme!

Stăncuța deșteptată din visarea aceea ispititoare, sare ca mușcată de șarpe și smâncindu-se din cingătoarea brațului voinic, fuge năluca pe potecă la vale...; iar Voicu rămâne drept în umbră, privind pierdut spre strălucirea batjocoritoare a banilor mărunți de aur.

În urma lor sus la cramă, badea Radu a zăvorit ușile repede; dar cum n'avea nici un zor de grabă, mai ales când știă că Stăncuța eră în tovarășia lui Voicu, tocmai după ce închise ușile își luă de samă să se întoarcă îndărăt și să caute prin țărna de unde scormonise comoara, să vadă de nu cumva s'arise jos vre-un bănuț știrbindu-i astfel cele creștături de pe răboj...

Descuie deci din nou, scapără de-aprinde lumina de ceară, ș'apoi răvășește toți bulgărașii întrebându-i par'că din nou de n'ascund cumva vre-unul din bănuții sorociți Stăncuței de zestre. Golul întunecos al gropii îi spuneă însă că nu știe să fi rămas ceva din comoara păstrată de ea atâta vreme și moșul eră încredințat de asta, căci privireă lui doar acolo fusese în timpul săpatului; decât tot și-a făcut de zăbavă, atât cât și-a nchipuit el că ar fi de nevoe inimilor tinere ca pe o sară așa de mândră să-și poată înodă firul amăgitor al dragostei.

Și astfel badea Potecă și-a abătut pașii în cotitura teiului tocmai când Voicu stătea singur și nedumerit, neștiind încotro s'apuce cu bănuții care pentru el n'aveau nici un preț fără tovarășia Stăncuței...

Cum nu bănuia însă de lipsa fetei, ca să-și vestească sositul încă dela câțiva pași din urmă, de unde zărise pe Voicu, își drege glasul și grăește:

— Iaca așa! Mă năcăjiră ușile celea cu în-cuiatul, ca niciodată, așa că avui puțină zăbavă;... dar fie că tot vă ajunsei cu toate bătrânețele care se țin mereu de mine.

Dar cum ajunse sub teiu și văzū pe Voicu singur, făcū ochii mari și mirat întrebă:

— Da bine voinice, așa-mi purtași de grija fetei...? Unde-ai prăpădit'o?

— Uite bade Radule, i s'a părut c'o strigă

leica Sultana devale, și-a rupt'o de fugă lăsându-mi mie iști bănuți de cari ea spuneă că n'ar ști ce să spună... răspunse Voicu așa pe'ncurcatele.

— Așa, bine taică, bine... Adă atunci încoace și Sultanei mele m'oi pricepe eu ce să-i spun.

Și bucuros că întâmplarea făcuse așa fel ca să nu zărească Sultana pe cei doi tineri scoborând singuri spre casă, Potecă își luă cuibul de aramă, îl drămului cu ochii așa pe de-asupra și apoi plecă devale în tovărășia flăcăului, care gânditor abia pășia când și când în urmă.

Sosit în ograda mare și bătută în troscot des, Voicu, mulțumit că scăpase cu obraz curat își luă sara bună așa cu glas tare de să-l mai audă și altcineva, nu numai badea Potecă care de altfel eră lângă dânsul.

Gospodarul îi mulțumește, și-l petrece până la poartă; dar pe cât i s'a părut flăcăului a mai auzit un șoptit ușor de sară bună și a mai zărit par'că doi ochi cari din colțul ascuns de lângă războiul cu șorțuri alese, l-au petrecut până departe în uliți.

(Va urma.)

I. Ciocârlan.

Ifigenia în Taurida

de Goethe.

Actul al patrulea. Seena întâia.

Ifigenia. Arcas.

Ifigenia (singură).

Zeii menindu-i

Unuia din muritori

Vajnice chinuri și griji,

Și-aruncându-l mereu

Din plăceri în dureri

Și din dureri în plăceri,

Zguduindu-i, tot sufletul;

Ei în taină îi cresc,

Lângă el, în oraș,

Ori pe vr'un țerm depărtat,

Ca, în ceas de grea cumpănă,

Să găsească un razim,

Un prietin cuminte.

O, binecuvântați-l pe Pylade

Și tot ce-ar întreprinde, zeilor!

El este brațul junelui în luptă

Și ochiul treaz al moșului la sfat;

Căci sufletul său liniștit păstrează

Comoara nesecat' a cumpătului,

Și celor prigoniti le 'mparte sfat

Și sprijin din belșugul ei. Pe mine

M'a smuls de lângă frate; îl priveam

Și-l tot priveam și nu puteam pricepe

Atâta fericire, nu-l lasam

Din brațe și uitasem cât de aproape

Ne-amenință primejdia grozavă.

Acum se duc, să-și îplinească gândul,

La mare, unde-așteaptă 'n ascunziș

Corabia cu bunii lor tovarăși.

Și mi puseră cuvinte înțelepte

În gură, mă 'nvățară ce să spun

Când va trimite Domnul, poruncindu mi

Să mă grăbesc cu jertfa. Ah, eu văd

Că trebuie s'ascult ca un copil.

N'am învățat s'ascund să mă prefac

Și să înșel. Vai de minciună, vai!

Ea nu ne ușurează sufletul,

Ca orice altă vorb' adevărată;

Ea nu ne liniștește, ci 'nspăimântă

Pe-acela care o făurește 'n taină,

Ea cade, ca săgeata aruncată

Și 'ntoarsă de un zeu asupra celui

Ce-i dete drumul Temeri peste temeri

Se sbat în pieptu-mi. Furiile, poate,

Vor năvăli asupra fratelui

Din nou când va eși din sfântul crâng.

Ori poate-acum îi prinde? Mi se pare

C'aud ostași venind! — Aicea! — Solul

Trimis de Domnul vine 'n grabă mare

Îmi bate inima și sufletu-mi

Se tulbură, privind în fața celui

Ce trebuie să 'ntimpin cu minciuna.

Scena a doua.

Ifigenia. Arcas.

Arcas.

Grăbește jertfa, preoteasă! Domnul

Așteaptă și poporul o dorește.

Ifigenia.

Aș ascultă: făcându-mi datoria,

De nu s'ar pune, iată, fără veste,

O stavilă în calea 'ndeplinirii.

Arcas.

Ce stă poruncii craiului în cale?

Ifigenia.

Ce nu-i sub cârma noastră: întâmplarea.

Arcas.

Îmi spune deci ca să-l vestesc îngrabă!
Căci el vreă moartea celor doi străini.

Ifigenia.

Dar n'o vrea încă sfatul zeilor.
Pătat e cel mai mare dintre ei
De sângele de frate ce-a vărsat.
Și Furiile-i urmăresc cărarea,
Chiar și în capiște l-a apucat
Deodată răul și e pângărit
Lăcașul sfânt. Iar eu alerg acum
În grabă cu fecioarele la mare,
În unde vom spăla icoana zânei
Și 'ndeplini-vom tainele sfințirii.
Să nu ne tulbure deci nimeni slujba!

Arcas.

Mă duc să dau de veste Domnului
De noua piedecă; dar tu nu 'ncepe
Cu slujba până nu-ți va porunci.

Ifigenia.

Aceasta-i datoria preotesei.

Arcas.

Și Domnul trebuie să aibă știre.

Ifigenia.

Porunca lui nu va schimba nimic.

Arcas.

Ades' se 'ntreabă pentru ochii lumii.

Ifigenia.

Nu-mi cere ce n'ar trebui să fac.

Arcas.

Îți spun să faci ce-i bine și cuminte.

Ifigenia.

Te-ascult, de nu vei zăbovi prea mult.

Arcas.

Curând voi fi în tabără cu vestea
Și 'ndată iar la tine cu răspunsul.
O, de-aș putea să-i duc și altă veste
Ce-ar deslegă tot ce ne-a încurcat:
Căci n'ai luat în seamă sfatul meu.

Ifigenia.

Tot ce-am putut, făcut-am, bucuroasă.

Arcas.

Mai este vreme, gândul să ți-l schimbi.

Ifigenia.

Aceasta nu e în puterea noastră.

Arcas.

Fiindcă-i greu, tu crezi că nu e chip?

Ifigenia.

Tu crezi că e, fiindcă o dorești.

Arcas.

Vrei tu să 'ncerci, cu nepăsare, toate?

Ifigenia.

Eu le-am încredințat celor de sus.

Arcas.

Dar ei ne scapă prin noi înșine.

Ifigenia.

De îndrumarea lor atârnă totul.

Arcas.

Dar eu îți spun că e în mâna ta.
Căci singură mânia Domnului
Le-aduce moarte celor doi străini.
De mult s'a desvâțat acum oștirea
De jertfă și de slujba sângeroasă.
Și mulți, pe cari o soartă vitregă
Îi azvârli pe țarm străin, simțiră
Cum le răsare celor rătăciți
O fața prietinoasă în străini
Asemeni unei arătări de zeu.
Fă pentru noi, fecioară, tot ce poți!
Ușor îndeplinești ce-ai început;
Căci, nicăiri, blândeța ce pogoară
În chip de om din cer, nu cucerește
Așa curând, ca unde un popor
Puternic și sumeț și tinăr poartă,
Neștiutor ce cale să apuce,
Povara grea a vieții omenеști.

Ifigenia.

Nu-mi răscoli zadarnic sufletul,
Nu-i chip să mi-l mai schimbi precum ai vrea.

Arcas.

Cât este timp, nu cruți nici osteneală,
Nici vorbe bune spuse cât de des.

Ifigenia.

Zadarnică ți-e toată osteneala,
Iar mie-mi faci printr'însa numai chinuri.

Arcas.

Eu chiem într'ajutor aceste chinuri,
Ascultă-le, căci sfatul lor e bun.

Ifigenia.

Îmi răscolesc puternic sufletul
Și totuși nu pot să-mi alunge sila.

Arcas.

Ți-e silă, suflete frumos, de darul
Pe care ți-l aduce un om vrednic?

Ifigenia.

Da, dacă 'n loc de mulțumire, cere
Ce nu i se cuvine, mâna mea.

Arcas.

Celce nu vrea, găsește 'ntotdeauna
Destule vorbe de îndreptățire;
Voi spune Domnului ce s'a 'ntâmplat.
O, de ți ar spune ție inima
Ce bun și milostiv a fost cu tine
Dela venirea ta și până azi!

Ifigenia (singură).

De vorbele acestui om îmi sunt
Deodată inima în piept schimbată,
Și chiar în clipa asta. Mă cutremur!
Ca marea, când se 'nalță repede
Și-acopere nisip și stânci și țărni;
Așa îmi revărsase bucuria
Tot sufletul. Țineam acum în brațe.
Înțelepciunea visurilor mele.
Părea c'un nor s'așterne iarăși lin
În jurul meu, ca să mă 'nalțe iarăși
De pe pământ și să mă legene
În somnul dulce ce mi-l puse-atunci,
În jurul tâmpiei, zâna milostivă,
Când mă cuprinse 'n braț, scăpându-mă.
Tot sufletul mi s'a legat de frate
Și sfatul lui Pylade mi-a fost tot;
Și orice gând mi-eră să i scap pe ei.
Cum părăsește, vesel, marinarul
Ostrovul cel pustiu, — așa zăcea
Taurida 'n urma mea. Și-acuma, glasul
Prietenului m'a trezit din nou
Și mi-a adus aminte că eu las
Aici și oameni. Îndoit mă doare
Minciuna. O, te-alină, suflete!
Începi să te 'ndoiești și să te clatini?
Tu trebuie să părăsești limanul
Singurătății tale! Luntrea ta
Se leagănă pe valuri, tulburat
Te uiți și nu știi încotro s'apuci.

Trad. de I. Borgia.

Că te-am iubit...

Că te-am iubit, o simt de câteori
Cobori — pe-aripe viselor senine —
Mă pierd atunci pe câmpul plin de flori,
Și stau în luncă de povești cu tine,
Că te-am iubit... tu poate nu 'nțelegi,
Deslegi mereu enigme numeri stele...
Dar resemnarea vieții mele 'ntregi,
Amarul meu și lacrimile mele
Nu le cunoști... și poate nici nu știi...
C'a rățăci... e soarta celor, care
N'au nici un drept în lume de-a trăi...
Nici aripi n'au să se ridice 'n zare...

M. Cunțan.

În Maramurăș.

Arini pletoși pe malul Tisei,
Voi sfetnici câmpului cu flori,
De ce priviți spre codrii falnici
Atât de triști și gânditori?

Când doamna ceriului albastru
Visează 'n patul său de nori
Și vântul mângăie-vă frunza,
Vă tânguți adese-ori.

Eu vă ascult, moșnegi cucernici...
Și-mi pare jalnicul șoptit,
Că-i o poveste 'ndurerată
A unui neam desmoștenit.

V. Albu.

Boierul.

I.

Ce viață, ce voie bună, ce pace, ce rânduială domniă odată în gospodăria asta pe vremea bărbăției fără preget și bătrânețelor albe a Roșului.

Tot satul de clăcași se uită la el cu dragostea și cuviința, cu care îi puteau răsplăti vorba lui așezată, omenia și cugetul curat. Boierul »cel mare«, pe moșia căruia eră satul, trăia, ori în Craiova printre multele rude de sânge domnesc, ori la moșia din Făget, unde aveă rosturile și desfătările din oraș. Moșia din Văleni o lăsase pe seama Roșului, om cu știință de carte ceeace eră mult pe vremea aceea, om în cinstea căruia aveă o încredere de frate și pe care și l-ar fi socotit prietin, dacă nu l-ar fi oprit umbrele strămoșilor, cărțile de boerie și obrazul rudelor. Nici Roșul nu eră din norodul de clăcași, — frate-său eră chiar boierănaș mai de mână a treia în satul vecin, — dar vezi rămăsese fără pământ și mulțumit de cum trăia, nu mai râvniă după ilicul boieresc. Purtă cu drag căciula cu urechi de piele de miel, pieptarul alb înflorat cu cusături de mătăsă neagră și chimirul de piele galbenă în care-și țineă călămărilor de alamă, împodobite cu înflorituri de pietri și de zmalț. Pe Boierul »cel mare« puțini clăcași din Văleni îl văzuseră, pentru toți însă Boierul nu puteă fi decât Roșul, care vedeă de rosturile moșiei.

Dar dela o vreme, Roșul dormiă sub crucea de piatră de lângă perețele bisericii, alături de jupâneasa lui țarancă. Feciorul lui, pe care îl iubiă prea mult pentru a-i da mai multă învâțătură decât trei ani pentru scriere și cetire și pe care îl deprinsese în toate daraverile moșiei trebuia să-i ia locul. Muri însă și Boierul »cel mare« și urmașii lui, oameni noi, cari nu se mai înțelegeau, găsiră cu cale să arendeze moșia. Feciorul Roșului, nedeprins a luă po-goane pe întreială ajunse la mare strămoare. Și de aceea se dusesse pacea, voia bună și rânduiala din gospodăria Roșului. Prunii din holda de lângă casă se ciungărise, parcă-i dărmase Țătarii, printre ei creșteau bălăriile, mărul cel mare dela poartă de abia își mai purtă ramurile pe trupul ciocârțit de topor și scorburos, îngrădirea sta să cadă, grajdul gol, din coperișul

casei bătrâne vântul smulgeă șindriila și o învârteă în văzduh parcă în batjocură.

Iar înăuntru, Doamne, în colțuri sta păengenîș, varul păretelui îngălbenise și se coșcovise, așternutul roșu de pe masa dela fereastră înegrise de pete și de praf, hârtiile din chichiță stau răvășite, alama călămărilor pe care nu le mai purtă nimeni la brâu, ruginise; iar candela dela icoanele afumate de vreme de abia se mai aprindeă odată în an.

Ci Dumitru Roșu nu se îndură să se prindă cu mâinile de ceva. El irosiă strânsura bătrânului, își petreceă zilele în cărcimă, ori stând cu capu în palme în tinda din care sburase mulțumirea. Nu vorbiă cu nimeni, gurile rele ziceau că din pricină că nimenea nu-l mai agrăia cu »boierule«, adevărul e însă că-și înăcriă sufletul pe fiecare zi în ura de oameni, în des-nădejdea de ziua de mâne, în năcazul că tată-său nu-i lăsase o pâne, care să nu-i poată fi luată dela gură, nu făcuse ce făcuse unchiu-său cu vărul-său, care eră acuma avocat cu vază în orașul în care lui Dumitru i-ar fi fost rușine să meargă. Cu nevasta n'o ducea decât în certe; eră singura ființă, pe care o puteă stăpâni și pe care își descărcă tot veninul unei vieți prăpădite, sărace, depărtată de oameni. I se părea că toți îl batjocoresc. Și nu pricepeă el cum pot face așa aceia cari, sau ai căror părinți, sărutaseră cu evlavie mâna părintelui său. »A, de-ar mai aveă el puterea aceluia! — gândiă scrâjnindu-și dinții — n'ar slăbi gârbaciul din mâna pe care vitele astea de țărani n'ar mai îndrăzni s'o sărute.«

Treceă cu capul în piept pe drumul satului, nu agrăia și nu-l agrăia nimenea și priveă cu lăcomie la întinderea moșiei pe care tată-său îl deprinsese să se încure călare. De-ar fi bogat, de-ar fi bogat bogăția i-ar da putere și puterea l-ar ușură de ciuda care-i rodeă sufletul. »De-aș puteă eu să arendez moșia asta, dar cum, cu ce?« Și o furie cumplită îl cuprinse împotriva anilor de lăncezeală ce-i brăzdase fruntea cu încrețiturile griji și în care muncind, muncind oricum și ori unde, punând ban pe ban, văzând ce bruma agonisise bătrânul, ar fi putut ajunge la țintă. »Mai e vreme, am să fiu bogat,

am să fiu tare, și am să vă joc, am să vă joc să vă usture*.

Desnădejdea și hotărîrea aceasta, mînjită în fierea sufletului lui păcătoșit, îi deteră îndrăzneala să meargă la vărul-său, căruia nu-i eră de lăpădat preținia unuia, care ar fi putut fi tare printre țărani aceia, pe care în adâncul sufletului lui nici el nu-i iubiă mai mult decît ca pe o vită de povară. Și vărul-său l-a ținut de vorbă și l-a povățuit ce însușiri îi trebuie pentru ca să poată fi mare:

— Acolo la tine la țară, mai repede ca aici. Acolo toți sunt proști, acolo nimenea nu te ține din scurt, acolo nimenea nu-ți ghicește gândurile, acolo e bogăția cea mare, dar s'o știi scoate.

II.

La o săptămână Dumitru Roșu aveă cărciumă în Văleni. Nu-l mai cunoșteai. Nu-și mai ținea capul în piept și par'că i se mai descrescise brăzdăturile de pe frunte. Nu-și mai înjură și bătea nevasta. Nu-și mai lăsă barba să-i crească cîte o lună două. Se cruciau și Vălenii: Roșu începuse să le dea binețe: nu-i slăbiă din »nene«, »vericule«, »prietine«, »moșule«. Se duceau oamenii la cărciumă ca la altă pomină să vadă pe »cucuvaia aia otrăvită de Roșu« cum le pune jumătatea pe masă.

— Știi că te-ai schimbat cu totul, îndrăzniă cîte unul să-i spue.

— Ei, măi frate, am avut și eu năcazurile mele, cine poate ceti în inima omului.

În Dumineca mare iată-l pe Roșu în strana pe care pusese de-o împodobise cu săpături tată-său. Și după prînz horă în Văleni. De cînd nu se mai pomenise bucuria asta în sat, de pe vremuri cînd nu se părăduise vechiul han boieresc al moșiei. S'a fost adunat lumea din tot satul să se uite cu drag la celce se arătă a fi de acum al lor, la celce le da prilej de veselie și voie bună. Numai bătrânii, mai deprinși cu tot felul de oameni, nu-și prea deslegau limba și inima, lor li se părea că în colțul gurei Roșului flutură un rînjat de lăcomie și de gânduri negre.

— Nu vă prea pripiți cu dragostea, că nu știi ce e în inima omului și știți vorba că ursul pe vatra arsă începe să joace.

Dar și bătrânii, la urmă, erau aproape încredințați că s'au temut zădarnic.

De Sân-Petru eră praznic în casa Roșului.

Chemase pe popa, pe învățătorul, pe primarul și pe toți chiaburii satului. Casa se premenise într'o zi de sărbătoare ca aceea și gospodina cu mînele sumese de abia mai știă unde-i stă capul de alergătură. Păharele se ciocniau cu »Norocire bună să dea Dumnezeu«, cu »Să trăiți întru mulți ani« și dela o vreme toți își alungară sfiala, cu care trecuseră pragul, pe care de multă vreme nu mai călcaseră oaspeți. Vorba potolită, povestiri de întîmplări pășite, amintirea bunului bătrîn, care fusese tatăl Roșului, glumele, rîsul, începură să insenineze fețele. Toți plecară ca din mijlocul unor rude iubite, pătrunși de mulțumirea pe care o simți în mijlocul oamenilor muncitori și buni.

*

În toamnă eră nouă alegere de primar. Roșul începeă să stăruie:

— Uite ce, cinstite Părinte, dacă crezi și Sfinția ta, Moldovanu tot e bătrîn, el spune că nu vrea să-l mai alegeți, faceți o încercare și cu mine, am să fiu muncitor, oamenii au început să ție la mine și atîta obraz și omenie cred că am și eu.

— Bine, frate, bine, eu tot imi băteam capul că cine ar fi mai vrednic, am să vorbesc eu și eu învățătorul.

— Să vorbiți și Sfinția voastră, am vorbit și eu, nu-i împotrivă.

De atunci a început la cărciumă să se vîndă și pe datorie. Unii, căroră nu li se nimereă vr'un gologan, treceau pe drum dînd numai binețe. Roșu îi întimpină:

— Da ce, ești mînios, de nu te mai abați pe aici?

— Ba nu, dar vezi nu se sgoțește întotdeauna de cheltuială.

— Ci, vino frate, să bem amîndoi un pahar că n'o mai fi foc... de bucurie c'o să m'alegeți primar.

Două luni de zile n'a mai ținut socoteala câștigului. Înainte de alegere s'a repezit pe la vărul-său, care a pus și în oraș trebile la cale.

S'a făcut primar.

Nu eră nici rău, nici bun. Eră mai aspru par'că, dar pe ori și care îl îmbună cu: »Ce să-i faci, legea, te ține din scurt legea, n'ai încotro«. Nemulțumirea eră că prea se urcase plata pentru vitele aduse la oborul de gloabă și

prea trebuia să dai bani pentru orice hârtie ce ești din primărie, iar ajutorul spune adeseori tainic:

— Eu nu știu cum îi cu banii ăștia ai comunei, că de venit tot vin mereu și de săracă par'că niciodată n'a fost mai săracă comuna.

A început primărița să umble pe la nedei, a început să-și țese broboade de borangic și oprege cu alesături de lănuță; iar primarul nu se mai luă de gât și nu mai prindea taină cu oricine ca în vara când deschise cărciuma. Îl oprea »legea«. Vălenii începură să se uite iar cu sfială la el și nu din dragoste se duceau bărbații când îi chema să-i facă un prânz de clacă la cosit și nici femeile și fetele când primărița le chema la tors ori la dărăcit lâna.

Advocatul Roșescu eră foarte mulțumit de văru-său și-i spunea bătându-l pe umere.

— Mă, te-ai dat pe brazdă, vezi așa, și Prefectului îi place de tine, am să stărui să te facă Perceptor când vei ești din primărie.

Atâta așteptă Roșu. I s'a dat cinci sate pe mână.

Eră prăpăd. Nu te iertă nici pentru două zile, să te fi știut cu mortul în casă. Când trecea el prin sate cu primarul și cu doi vătășei după el par'că venia cine știe ce urgie din alte vremi. Văia satul de lătrături de câni și începeau copiii să plângă în fiecare casă unde intrau, de văică-reala părinților și de asprimea mâniaoasă a perceptorului.

— Domnule Perceptor, am un car cu grâu mă duc cu el Luni la oraș, mai așteaptă și dumniata două trei zile că-i vai de maica mea, îmi vine să-mi iau lumea în cap.

— Te văicărești ca muierile de pomană, tacă-ți fleanca, trece-i, mă, vaca.

— Domnule Perceptor, îmi iei laptele dela gura copiilor.

— Eu nu ți-l iau, stăpânirea ți-l ia... tu ți-l iei.

Și bietul om rămâne cu capul în piept și oftând:

— Ca pe vremea Turcilor, Doamne ia-mă!

Să nu fi zis ceva cu nesocotință, că-i sărea tandăra. Înghițeau bieții oameni în sec, ca să-și înăbușe năcazul și mâhnirea, ca să nu-și iese din vorba lor așezată și plecată, c'altfel văia văzduhul de înjurături și nesocotitul putea rămâne și cu obraji roșii de palme și cu ochii umezi, împetrit de rușine în fața nevastei și a copiilor. Începuse lumea din cele cinci sate să i se pară că om mai mare și mai tare ca domnu Perceptor nu poate fi.

Cei slabi de ăngeri își părăsiau nașii părinților care-i botezase și cununase și veniau la el chip și samă să-și afle un ocrotitor.

— Domnule Perceptor, faci bine să-mi botezi un copil, ne-om căzni și noi din ce-om putea să facem mai altfel... și vezi eu sunt al dumniitale, măcar de mi-ai zice să intru în pământ.

Și-și irosia strânsura să facă un ziafet cât o nuntă și să ducă nașului un plocon cât un peșches împărătesc.

Alții strânși cu ușa de belele:

— Domnule Perceptor, s'apropie și la mine sorocul de plată și n'am cum să mă învățesc acuma, nu ești dumniata bun să mă împrumuți, îi fac eu banii și ți-i dau.

— Ce să mai faci banii, mai faci tu banii, par'că ție îți vine dela moșie. Să-mi dai prunele din ogradă, câte o fi paguba mea de o fi mai puține, le scutur eu n'ai nici o grije și să-mi faci și două zile la cosit.

— Bine, Domnule Perceptor, vă sărut mânilor, dară treceți d-voastră acolo în condică când o fi.

— Lasă că am eu grije.

La judecăți veniau la el:

— Știi că eu am încurcătură cu Niță al Floarei, că zice că i-aș fi furat eu porumbii și pe urmă din aia m'am sfădit și m'am încăerat cu el, dumniata ai oameni... Conu Iorgu Roșescu... n'oi putea eu să scap?

— De mă, și de s'ar putea, vezi tu, cheltuială multă.

— Facem noi ce facem, mie juncii tot îmi sunt de dat, nu-i mai pot ține.

— Bine am să vorbesc eu cu văru-meu.

Au început sătenii să nu se mai uite cu încredere nici la popa, nici la învățătorul, nu mai venia nimeni la ei nici pentru o înleznire, nici pentru un sfat: »Îs oameni de treabă dar ce pot ei?

Moșnegii satului se bucurau de amara bucurie că nu se înșelaseră, și-și sfătuiau copii și nepoții:

— Ei, feții mei, nu v'am spus eu? Mai lăsați-l în plata Domnului că uite v'a pus genunchiul pe grumaz.

III.

În vremea asta arendașului de pe moșie i se împlinise sorocul. O nădejde nouă, o lăcomie gădilitoare iar îl cuprinse pe Roșu. A pornit la Craiova la noul și singurul stăpânitor al moșiei. I-a vorbit de întinderea pe care tinărul cu alte

griji nu avusese vreme să vină s'o vadă, i-a spus că dă atâta grâu, atâta porumb, atâta vin, atâta țuică, că are atâta pădure, că poate avea atâția muncitori, i-a socotit venitul para cu para și i-a arătat că moșia poate aduce de două ori mai mult decât dacă o arendează.

— Și pentru asta cucoane, n'ai trebuință dumniata să iei osteneala în picioare, eu îți învârtesc toate acolo și dacă n'o merge un an de zile, cum îți spun eu, sunt în stare să mă bag slugă la curtea d-tale.

A ieșit din casa marelui proprietar beat par'că. I se părea că nu atinge piatra stradei cu piciorul, i se părea că fuge pământul cu el, i se părea că o să se înec de bucurie, îi venia să alerge. Se uită lumea după el, cum își frecă mânilor și zimbiă și-și făcea socotelile aproape cu glas tare: 150 de lei pe lună, asta nu-i nimic; dar să pun zece pogoane în moșie, și să le muncesc cu oameni de clacă și să treer cu mașina moșiei, să aduc lemne cât vreau, să-mi țin caii în grajdul conacului, care tot stă gol, să țin vite câte vreau și să am două sate pe mâna mea să le învârtesc cum știu... tot a vrut Dumnezeu cu mine.

I-a fluturat prin cap gândul să se ducă într-o crâjmă și să bea, să bea acolo de bucurie, de cea mai mare bucurie, pe care a avut-o el în viața lui, care după moartea lui tată-său îi fusese o povară amarnică de chinuitoare; dar nu s'a dus. S'a gândit să plătească popii un sărindar, să cumpere toate luminările ce s'or arde în noaptea Paștilor, dar »ce să mai zvârlu eu banii; i-oi zvârli când nu s'o cunoaște că iau din grămadă« — și îndată începî să-l roadă îndoiala că oare e de vr'un folos să-ți risipești banii măcar și atunci pentru o biserică și pentru un Dumnezeu care-l lăsase să piară într-o vreme și care nu poate fi — dac'o fi — mai tare ca oamenii care-l ridicau acuma.

*

Ferbea satul. Mulți se învoiseră că n'aveau încotro. Unde eră să-și pască amăritele de vite? Imașul comunei eră o nășăpiște, pe care nu creștea decât pălămida. Și cele două trei pogoane puteau ele hrăni zece guri de casă? S'au găsit și de aceia cari s'au încăpăținat să nu se învoiască. La atâta neobrăzare nu se așteptase Roșu: — l'auzi dumniata să vaită că le-am îngreunat învoiala, am să-i las să moară de foame, poama dracului de putori.

A întâlnit pe Florea Stancului:

— Ce mă, nu vrei să te învoești?

— Nu vreau.

— Nu vrei? Las' că te fac eu de vrei. Ce, pică copitele boilor tăi de-or mai face încă două zile la cărat peste ce a fost anul trecut, ori ție și se îngroașe mânilor de-ai mai face încă trei? Ori pe nevastă-ta o ții la gherghet nu vrei s'o ardă soarele, bunătate de muieră. Și doi pui de găină nu-i poate da boierului? Să vezi cum ai să te mai învoești.

Într-o noapte pândarii boierești sparseră gardurile, descuiară porțile încăpăținaților, le luară vitele hoștește, a doua zi eră plină de ele curtea boierească.

— Le-ați dat drumul în țarina boierească, tipă Roșul, tâlharilor, în ce codru vă socotiți voi aici? O să ajungeți să puneți foc conacului boierească, hoți de drumul mare ce sunteți. Un pol de cap, ori aici le putrezesc oasele, să vă duceți cu jalba în proțap și la Vodă, nu le scoateți.

O zi și o noapte au stat vitele nemâncate și neadăpate; mugian de-ți eră mai mare mila.

Dimineața Florea Stanului eră din zori în curtea boierească.

— Boer Roșule, știi ce m'am gândit eu, m'am sfătuit și cu nevasta, vād eu, am să mă învoesc.

— Aha, rânji Roșu de bucuria sălbatecă și mândră pe care i-o treziă vorba: »Boierule« pe care nu și-o mai auzise din vremuri când în casa lui tată-so eră »boierul cel mic«, ori »boierul cel tinăr« — vezi acum îți mai vii de acasă, să sgâești, băeți ochii mari, să te gândești și apoi să faci pe al dracului.

— Nicolae, dă-i boii ăstuia.

Și rînd pe rînd au venit cu toții și și-au scos vitele cu prețul învoelii, unii galbeni de ciudă, alții roșii de furie, cei mai mulți cu nepăsarea răbdurii a năcazului înecat în: »E, par'că o să împărățesc pământul« ori: »Mai mult de o piele nu-mi poate lua«. Roșul le spune la toți:

— Să veniți mâne să vă măsoar pogoanele pentru arat.

S'au dus; — dar își băteau oamenii capul să știe că: cum ce-au arat anul trecut într-o zi, ară acuma într-o zi și jumătate.

— Mă Niță, uitatu-te-ai tu, bun îi stînjenu din mâna hiarei ăleia de Roșu, mă, mie mi se pare că-i cu două palme mai lung decât cel adevărat.

— Am să mă duc să cer stânjenul la popa și să-l măsoar de o probă.

— Ce să te mai duci, surda, nu vezi mă nene Petrache, tot pe lungimea asta, aveam anul trecut patruzeci de pași drept pogonul și acum a îni dă cincizeci.

— E cu ochi și cu sprâncene. Barem de le-ar face și pe ale noastre de porumb la primăvară tot așa n'ar fi nici o supărare.

— Da de!

(Va urma.)

G. C. Ionescu.

Cronică.

»Treburile literare«. Nu putem aproba în nici un chip ieșirea vehementă a »Sămănătorului« împotriva dlui V. Cioflec, colaboratorul de deunăzi al acestei reviste și colaboratorul actual al »Luceafărului«. Socotim că o judecată în materie literară nu se poate strivi cu nici un fel de injurie, ci numai cu puterea argumentelor. Osândim terminii asprii ai »Cronicelei« îndrăznește, în cari dl V. Cioflec e tratat dela o înălțime prăpăstioasă, și nu găsim cuvinte de justificare pentru mândria ultraolimpică a rândurilor cari contestă »chemarea« de a discuta a dlui V. Cioflec. Nu admitem decât răzvrătirea mândriei îndreptățite, și nu putem aprecia spiritul cu »valetul«.

Suntem pe deplin convinși că dl Vlahuță nu »va lua cuvântul«, și ar fi o bucurie pentru noi dacă nu am mai avea prilejul să înregistrăm astfel de... »treburile literare«.

*

V. Caraivan: *La șezătoare*. București, Minerva, 1907. Lei 1-50. Dragostea de literatura populară, după cel dintâi avânt, care s'a ridicat la trezirea ei, a scăzut destul de curând. Pricina se va găsi nu numai în numărul restrâns al celor cari s'au ocupat de genul acesta acum cincisprezece — douăzeci de ani, ci și în domolirea ce urmează oricărei aprinse manifestări sufletești. Astăzi însă, semne multe arată că prețuirea materialului folcloric se face după sentimente îmbucurătoare. Studiarea obiceiurilor poporului, colecții de poezii, descânțec și povești, pagini de reviste cari se adresează claselor culte, pline de isprăvile Feți-Frumoșilor sau de scurte versuri cu »Frunză-verde« la început, — aceste sunt semnele.

Între purtătorii vestii nouă e și dl V. Caraivan. D-sa a înțeles să scrie »poveștile și snoavele« după cum și-a adus aminte că i-au fost povestite. A păstrat doar faptele și numele proprii. Tot ce se mai gasește într'un basm, în afare de această elemente, este al culegătorului. Felul acesta de a strânge creațiile poporului nu e nou. Se găsește la Croangă, Odobescu, Slavici. Eminescu, în strălucitul »Fat-Frumos din lacrimă«, n'a urmat nici ele altă cale, iar dl Delavrancea, în lumea dintre »vis și viață«, a pus tot meșteșugul lui artistic ca să îmbrace scheletul popular. Alții, mai noi și mai puțin talentați, au păstrat tradiția marilor înaintași.

Deci, dl Caraivan a făcut bine când a scris cum am văzut. Felul d-sale de a povesti e limpede și foarte plăcut. Stilul ușor, colorat, semănat cu moldovenismul al căror înțeles se ghicește fără multă bataie de cap. Cele două

snoave, două lungi povești și bucata după W. Hauff se cetesc cu deosebită ușurință atrăgătoare.

Unii vor găsi că sunt în cartea aceasta momente cari amintesc pe Creangă. Foarte adevărat. Dar e o cinste să ai... »cusurul« de a semăna cu autorul lui Harap Alb, și anevoie va fi scriitor de povești din Moldova, care să nu aducă împrejurări, zicale și cuvinte întrebuițate de Creangă.

Volumul dlui Caraivan are în frunte o prefață sugestivă și foarte justă, scrisă de dl N. Ioga.

*

Un dușman. Cel mai nimerit tip pentru a ilustra psihologia vulgară a parvenitului e de sigur dl Ovid Densusianu, directorul celei mai necetite din spuza de reviste literare ale Țării românești. Nepot de țărani din comuna Densuș, din Transilvania, dânsul e, fără îndoială, în toată țara cel mai aprig dușman al transilvănenilor și al »ștarilor în literatură«. Lupta noastră politică, năzuințele noastre culturale, toată munca și toate îndemnulurile noastre sunt primite cu aiere de batjocură și zeflemea bizantină de către mititelul neputincios. »Căciula de oaie« și »opinile rupte« sunt nesuferite înăncăritului critic care nu pierde nici o ocazie de a lovi în »eroii literaro-naționaliști«. Noi de mult nu mai suntem dispuși să tratăm serios cuvintele dlui Densusianu, ale cărui păreri și judecăți critice pe lângă banala răutate cunoscută a naufragiaților literari mai poartă și pecetea urată a unui parvenitism ridicol, care la noi în Transilvania nu se cunoaște. Această impresie jalnică ne-a lăsat-o și cel mai recent strigăt de alarmă al D-sale, în care cere dela Corpurile legiuitoare o mântuire de »literatură țărănească«. D-sa poate strigi sănătos, noi urmăm mai departe calea noastră făcând literatura osândită de D-sa, pe deplin convinși că cu îngăimări de »erviniade« ne prăpădim cu tot neamul nostru. Și asta nu vrem, pentru că noi ținem la traiul nostru. Ținem la datinile strămoșești, ținem și la Densus, și nu vrem să-l pierdem, domnule Ervin Densusianu!

*

Prinții gândesc... Ce neam oropsit și fără noroc suntem și noi ardelenii!.. Un popor de opincari aspri, de plugari săraci. Nobila noastră aristocrație ne-a părăsit în mersul vremilor vitrege. Ne-au părăsit blazoanele, și cari ne-au mai rămas le-am sfărmat noi de bună voie. Am aruncat în foc pergamentele, povățuiți de proasta noastră mândrie țărănească, și în pornirea trufiei am așezat

pe tipsie pe cei câțiva subțiri ce mai rămăsese între noi și i-am dus bucuroși străinilor: »Uite, nu sunt de noi, păcatele noastre! Să-i primiți și să-i încălziți D-voastră. Noi suntem cu prostimea și nu ne pricepem... Și astfel noi am rămas de capul nostru. Am rămas săraci: plugari și ciobani. Am rămas fără tradiții, fără strălucire: un neam de țărani. Toate însușirile cari ne-au mai rămas sunt doar atribuțiile vulgare ale țăranului muncitor. Avem o trezvie a minții, avem pedanteria chinuitoare a omului simplu și cinstit, avem sănătatea rumenă a codrilor de brad. Copiii noștri au învățat carte cari au putut, și prin minune, cei mai mulți au păstrat și mai departe aceste însușiri vulgare. Dragostea tindei țărănești nu s'a stins în sufletul lor, a rămas acolo. Muntea a pornit în alcătuirile lor tot dela pragul căsuței de unde ei înșiși s'au tras la oraș. Și ca o dovadă a îndrănelii noastre fără păreche chiar și scriitorii noștri, poeți și prozatori, și-au muiaț condeiul numai în durerile și bucuriile acestor suflete de țărani... Au fost și ei de credința naivă că această mulțime nenumărată de oameni buni și muncitori e singura comoară de sănătate și premenire a neamului românesc...

Negreșit că aceste însușiri nu sunt un noroc și nu pot clădi un temel pentru căpătuirea unui om muncitor.

Ce fericire însă că neamul nostru a câștigat în altă parte ce a pierdut la noi. Peste munții cari cuprind ca o cingătoare uriașă gloata noastră de țărani, e o țară unde lumea bună nu s'a stins încă, unde n'a copleșit totul prostimea. Acolo putem și noi să mergem să învățăm câte ceva. Acolo numai țărani sunt reduși la adevărata lor valoare de slujitori fără plată, încolo e bine. Sunt și acolo mulți naivi și îndrăneli de seama noastră, cari visează același vis, cărturari cu năzuințe nesocotite cari vor să ferească pe cei mulți, dar strigătul lor e strivit de implacabilitatea unei tagme cu putere și mândrie tradițională. Creduli și naivi cum suntem, noi socoteam îndreptățită răsvrătirea visătorilor de-acolo cari se aseamănă nouă, dar uite, ni se dă des prilejul de a ne convinge că judecata noastră e neîntemeiată.

Ce să mai lungim vorba? Zicem cuvenitul »pater peccavi« și recunoaștem greșala noastră. Înregistrăm cu pocăință în tiparul acestei reviste ardelenesti neperitorul merit al providențialului bărbat Mihalache Dragomirescu, omul tuturor literelor, a cărui străduință a descoperit un principiu care gândește. Abil cum ni se spune că ar fi acest domn Mihalache, a deslegat taina apropierei de marea singurătate princiară, și norocos, cum încă ni se dovedește că e acest cuminte domn Dragomirescu, a reușit să »culegă din gura« principelui mai multe... »cugetări«... Cu dreapta a cules »cugetările«, cu stânga nu se știe ce a cules. Niscai deslușiri am putea primi doar dela Administrația Domeniilor Coroanei, unde încă se pare a fi cules cu stânga.

În orice caz, convingerile noastre vor trebui să se schimbe. E prea evidentă nenorocirea noastră. Cu înduioșare ne gândim la blazoanele înstrăinate, cari ar putea întâri în înțelesul dragomiresc al cuvântului și revista noastră, a »gongoriștilor«...

Felicitând călduros pe luminosul estef, nu ne putem suprima avântul unui lirism care trebuie să prindă:

Alei coane Mia-(?) lache,
Noi o ducem în nevoi,
N'ar mai fi vr'un prinț pe-acolo
Să »cugete« și la noi?

Așteptăm nota la »revista critică« a »Convorbirilor«, și din acel prilej și lămuririle necesare pentru ciselarea desăvârșită a celui dintâi vers.

*

Judecățile d-lui Panu. Eclectismul d-lui Panu dela »Săptămâna« dă foarte multe greșuri. Indesebi judecățile literare nu par a fi punctul de forță din variatul »confetti« al »Săptămânei«. Ne aducem aminte cum în articolele cari tratau chestia țărănească din prilejul răscoadelor dl Panu aducea aspre învinuiri scriitorilor noștri că au falsificat rostul adevărat al țăranului și ca probă a acestei »idealizări« nesocotite ne îndrumă la poeziile lui... Goga. Mai trebuia să spună dl Panu: »Clăcașii« lui Goga sunt prototipii țăranilor cu al căror prisos de sănătate și seninătate sufletească ne minte de zeci de ani literatura noastră. Mai trebuia să spună dl Panu: De unde puteam ști noi corpurile legiuitoare amărăciunea țăranilor noștri flămânzi când scriitorii ne zugrăvesc numai moșneni împăcați și fericiți d. e. Coșbuc în »Noi vrem pământ« și Goga în »Omul« lui? Cam în același diapazon de justă apreciere e ținută și lauda adusă de dl Panu în nr. 47 al »Săptămânii« d-lui Densușianu »un tinăr foarte cuminte« care »nu se ambalează nici odată«. Să ne ierte dl Panu dacă pentru astfel de aprecieri literare nu ne »ambalăm« nici noi.

*

Așchii. În revistele și gazetele noastre s'a discutat de mai multeori nevoia de a populariza autorii vrednici să străbată în păturile largi ale cetitorilor. »Organele« de zi și de altă măsură a timpului pentru apariția lor au și făcut câte ceva în direcția aceasta. Fiecare a înțeles să-și împlinească datoria după vederile vr'unui »colaborator intern«, iar uneori după lipsa de altă materie. Dar nici un ziar de al nostru n'a găsit taina de a hăcu opera unui scriitor așa cum face astăzi »Tribuna« cu scrierile dlui Al. Vlahuță. Caci, dacă avem să fim mulțumitori celor cari scriu teze de licență sau doctorat, pentru orice cale cinstită, pe care informează străinătatea despre literatura română, nu putem admite să ni se aducă nouă, ciopăntite, operele dlui Vlahuță. Această reeditare fără noimă a poeziilor nu aduce nici un serviciu autorului, nu popularizează cuminte opera unui scriitor și nu poate câștiga nici un cuvânt de încurajare condeiului care a alcătuit acest mozaic nesocotit.

*

Turneul d-lui Z. Bărsan. La ziua sf. Petru, domnul Bărsan și-a început din nou apostolatul. Suntem informați că de astădata va avea și sprijinul »Societății pentru crearea unui fond de teatru român«. În articolul »Teatru românesc«, apărut în Nr. 19—20 din 1906 noi am arătat cum trebuie să se înceapă mișcarea noastră teatrală, ca să ducă la sfârșit mulțumitor. Asupra acelor păreri atragem și acum atențiunea celor în drept și dorim din tot sufletul triumful cauzei. Din parte-ne nu vom pregeță a lucra mână în mână cu Societatea de teatru și cu trupa

d-lui Bărsan. Urmărim același scop: înaintarea noastră culturală.

Programul turneului din acest an e următorul: I. Comedii într'un act: 1. Capriciul unui tată după Belli-Blanes. 2. Ce păcat! după A. G. Cagna. 3. Gaura cheii din franțuzește. 4. Dela Nord la Sud după Cav. Domenico Picciolli. 5. Prietinel Eugen după Bourdoy și Calliot. 6. Mătase sau bumbac? după Gerolamo Mariani. 7. Cântecul cocoșului din franțuzește. 8. Un om nervos după Napoleon Gallo. 9. Cravata albă după Edmondo Goudinet. 10. Un om de treabă după Roberto Bracco. II. Drame: Strigoii de Ibsen și Invier, de Zaharie Bărsan. Afară de acestea se vor mai juca »Prostul pricopsit» și »Bursierul Societății», comedii într'un act și poate și altele scrise de dl Z. Bărsan.

Programul bogat și mai ales mulțimea comediilor sperăm că vor cuceri dorul publicului de a vedea reprezentațiile dlui Bărsan. Noi îi urăm norocul și răsplata de care e vrednic!

*

Ploaie de vară. Unu, doi, trei, patru... atâtea sunt procesele intentate redactorului nostru, dlui Octavian Goga, pentru »agitatie» în revista »Țara noastră»... »Viitor de aur»!...

Bibliografie

— asupra unora dintre aceste cărți vom reveni. —

H. Sienkiewicz, *Bartek învingătorul*, trad. de Iosif Nădejde, Biblioteca pentru toți, nr. 258. Librăria Alcalay. București 1907.

Herbert Spencer, *Progresul, Legea și cauza lui*, trad. de L. Ghips. Biblioteca pentru toți, Nr. 267—268. București 1907.

Constantin Giurescu și N. Dobrescu, *Documente și regește privitoare la Constantin Brâncoveanu*. Buc. 1907. 1 vol. 8° mare, L+434 pp.

Grillparzer, *Hero și Leandru*, tragedie în 5 acte trad. de Haralamb Lecca. Biblioteca pentru toți Nr. 270. Librăria Alcalay. București 1907.

A v i z.

Rugăm pe abonații noștri restanțieri să bineruiască a grăbi cu trimiterea abonamentului pe semestrul II al anului curent, ca să nu fim siliți a le sistă trimiterea revistei.

Administrația Rev. »Luceafărul».

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

Colecțiile „Luceafărul” complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.	
Anul II, (1903)	40 cor.
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	40 „
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Toate colecțiile împreună ed. simplă C 120; ed. lux C. 130.	

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23)	3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11—24)	3 „
Sem. II, 1905, (nrele 11—24)	3 „

Cumpărăm „Luceafărul”.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (In deoseb. nrele 3 și 9—10.)	
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.	
Anul III, (1904), 2 și 5.	
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.	

A se adresa administrației noastre.

AVIZ.

Vor primi franco

Biblioteca Copiilor

Vol. I și II.

Cei ce vor trimite direct autorului

A. O. Maior

la redacția revistei *Luceafărul*, Sibiu (Nagy-szeben), suma de 1 Cor. 10 pentru Austro-Ungaria și 1 leu 50 bani pentru România.

Pentru ambele volume sunt a se trimite 2 Cor 20 pentru Austro-Ungaria și 3 lei pentru România.

Cumpărați numărul jubilar Carol I. Prețul 1 cor. 10 bani.

TIPARUL LUI W. KRAFFT ÎN SIBIU.